

A VÖRÖS HADSEREG ÉS A DOLGOZÓ NÉP

Matuz József

Több, mint három hónapig, 1919. március 21-től augusztus 1-ig védte a magyar Vörös Hadsereg a Magyar Tanácsköztársaságot az imperialisták és a belső ellenforradalom ellen. A kicsiny proletársereg háromszoros túlerőt, négy tőkésország intervencióját verte vissza 133 napon át, kiérdemelve ezzel a világ dolgozóinak tiszteletét.

Mi tette képessé a magyar proletariátus hadseregét e hősiek ellenállásra? Hogyan érték el a vörös katonák hatalmas sikereiket?

A Vörös Hadsereg győzelmeinek forrása elsősorban abban keresendő, hogy igazságos célokért, felszabadult hazája megvédéséért küzdött az intervencióslablók ellen: hogy ez a sereg — hasonlóan az orosz Vörös Hadsereghez és a Párizsi Kommün hadseregéhez, minden megelőző hadsereggel ellentétben — nem az elnyomók, a kizsákmányolók hadserege volt az elnyomottakkal, a kizsákmányoltakkal szemben, hanem ellenkezőleg, a felszabadult proletariátus, a dolgozó nép fegyveres ereje a kizsákmányolókkal, a dolgozó nép elnyomóival és azok uszályhordozóival szemben.

Ennek tudatában támogatta a magyar proletariátus, a dolgozó parasztság és az értelmiség tekintélyes része — hadseregét. Az 1919-es magyar Vörös Hadseregre is érvényes Sztálin elvtárs megállapítása a nép és a szovjet Vörös Hadsereg egységét illetően:

„... a nép és a hadsereg — egységes egésze egy család. Sehol a világon a nép nem veszi körül a hadseregét olyan szeretettel és gondoskodással, mint nálunk. Nálunk szeretik, tisztelik a hadsereget, gondoskodnak róla. Miért? Mert a világon először a munkások és parasztok megteremtették saját hadseregüket, amely nem az urakat, hanem a volt rabokat, a felszabadult munkásokat és parasztokat szolgálja.

Ez Vörös Hadseregünk erejének forrása.”¹

¹ Sztálin a győzelem hadvezére. HM. Pol. Fcsf-ség é. n. 6. o.

A dolgozó nép támogatásának különös jelentőségét hangsúlyozza Sztálin elvtárs akkor is, amikor a háború sorsát eldöntő állandóan ható tényezők² közül elsőként említi a hátország szilárdságát.

A hátország szilárdsága igen sok, rendkívül bonyolultan összekapcsolódó tényezőtől függ. Ilyen például az ország egész gazdasági élete, a hadiipar, a „polgári” ipar, a mezőgazdaság, a közlekedés teljesítőképessége, a lakosság erkölcsi-politikai állapota stb.

A magyar dolgozó népnek a proletárdiktatúra hadseregéhez való viszonya nem választható el *magához a proletárdiktatúrához fűződő viszonyától*: részét képezi annak. A dolgozó nép és a Vörös Hadsereg kapcsolatának elemzése csakis az egyes osztályok, azok egyes csoportjai (társadalmi és területi felbontásban) politikai nézeteinek, magatartásának, politikai tevékenységének, termelőmunkájának tükrében lenne lehetséges: ha a hátország valamennyi problémáját mélyrehatóan feltárnánk. A téma ilyenformán, minden oldalról történő, alapos kifejtéséhez azonban kötetek kellenének. E közlemény éppen ezért nem foglalkozik a tárgykörbe tartozó problémák valamennyiével.

Nem érinti a dolgozó nép kommunisták mellé állásának kérdését; s nem fejtegeti azt sem hosszadalmasan, hogy a társadalom haladó osztályai, rétegei miért álltak a Vörös Hadsereg oldalára. Viszont rövid magyarázatot nyújtunk olyankor, amikor a fejlődés irányától eltérően, az egyes osztályok, rétegek elfordultak a proletárdiktatúra hadseregétől, vagy éppen szembekerültek vele.

E cikk közlését azért határoztam el, mert a Vörös Hadsereg különböző kérdéseivel foglalkozó tanulmányok mellett tartalmaz olyan adatokat, amelyek első ízben látnak napvilágot.

Tanulmányom — jellegének megfelelően — bőven ad idézeteket, színes részleteket a korabeli sajtóból és eredeti okmányokból. Úgy vélem, e kis munka tanulmányozása, anyagának elsősorban az oktatásban történő felhasználása hozzájárulhat népünk és katonáink hazafias neveléséhez.

I.

A dolgozó népnek a hadsereghez való viszonya általában megegyezik a fennálló államrendszerhez való viszonyával. Ez érvényes a Tanácsköztársaság időszakára is. Az egyes osztályok, rétegek magatartását a Vörös Hadsereg irányában mindenkor politikai tényezők határozták meg.

A proletárdiktatúra létrejöttékor a magyar *munkásosztály* egy emberként sorakozott fel annak oldalán. Sok évtizedes vágyainak megoldását remélte a Tanácsköztársaságtól: a kizsákmányolás megszüntetését, a háborútáni nagymérvű munkanélküliség és az élelmezési válság felszámolását.

² Ezek: a „hátország szilárdsága, a hadsereg szelleme, a hadosztályok száma és minősége, a hadsereg fegyverzete, a hadsereg parancsnoki karának szervező-képessége”. Sztálin: A Szovjetunió Nagy Honvédő Háborújáról. Szikra Budapest 1949. 40. o.

molását, a független Magyarország megteremtését, a békét. Abban, hogy a munkásosztály a Tanácsköztársaság mellé állt, természetesen nagymértékben közrejátszott az, hogy a kommunisták nevelőmunkája elsősorban a munkásság soraiban bontakozott ki.

A munkásosztály a Tanácsköztársaság fennállásának első napjaiban nemcsak voksaival szavazott bizalmat a dolgozó nép államának,³ hanem azzal is hogy már az első toborzás eredményeként rövid hat nap alatt negyvenezer önkéntes jelentkezett a proletárdiktatúra eredményeit védelmező Vörös Hadseregbe, frontszolgálatra.⁴

„A gyár munkássága 1919. április 8-án megtartott gyári munkásgyűlésen egyhangú lelkesedéssel elhatározta, hogy megalakítja a budapesti tartalék munkáshadsereg gyári osztagait. A gyűlés kötelességévé teszi minden katonaviselt, gyárban dolgozó, egészséges elvtársnak, hogy haladéktalanul jelentkezék a munkáshadseregbe való belépés céljából. A gyűlés biztosítja a forradalmi kormányzótanácsot, hogy a gyár munkássága mindenkor kész a proletárforradalom vívmányait minden néven nevezendő támadással szemben megvédeni.”⁵

— mondja az egyik budapesti gyár munkásgyűlésének határozata néhány nap alatt a vörös vasas hadosztályon⁶ kívül 25 munkászászlóalj alakult meg.

S lám, amikor április 16-án a román imperialisták támadása megindult, a Vörös Hadsereg áruló szociáldemokrata vezetői, mint Bóhm, Pogány vagy Haubrich, nem vették igénybe a lelkes gyári munkásságot a fenyegető veszély elhárítására. Ahelyett, hogy a munkásalakulatokat a frontra vitték volna, őrszolgálat ellátásának ürügyével a hátszországban tartották őket. Bóhm így ír erről emlékirataiban:

„Haubrich fáradhatatlan tevékenységének sikerült néhány nap alatt huszonöt — szervezett munkásokból álló — fegyelmezett zászlóaljat egyelőre csak a *belső rend védelmére* felállítani.”⁷

A Haubrich által április 27-én kibocsátott hadügyi népbiztossági rendelet hasonlóképpen fogalmazza meg a munkásezredek célját:

„A saját üzem megvédése.

Budapest és környéke *belrendjének* biztosítása és védelme.”⁸

Pedig a munkászászlóaljakra hatalmas feladatok vártak a fronton. A román csapatok a keleti front egyes szakaszain szinte ellenállás nél-

³ A Rákosi-per. II. kiadás. Szikra 1950. 353. o.

⁴ A Rákosi-per. 412. o.

⁵ Brett Jozsef: A magyarországi 1918/19. évi forradalmi mozgalmak és a vörösháború története. II. köt. 29. o.

⁶ Hadtörténelmi Intézet Levéltára (a következőkben: HIL.), Hadügyi Népbiztosság (a következőkben: HÜNB.) 8041/eln. 6. 1919. sz.

⁷ Bóhm Vilmos: Két forradalom tüzeiben. Népszava. é. n. 237. o. (Kiemelés tőlem M. J.)

⁸ HIL. HÜNB. 116721. sz. (Kiemelés tőlem M. J.)

kül nyomultak előre a Tisza felé. A székely hadosztály árulása⁹ következtében hatalmas rés tátongett a Vörös Hadsereg arcvonalán. A vörös csapatokat az árulás és a román seregek akadálytalan előretörése demoralizálta. A frontvonalon tátongó úrt a friss munkászászlóaljoknak kellett volna betölteniök, a demoralizált csapatok szellemét a munkászászlóaljok forradalmi lendületének kellett volna helyreállítania.

Ezért a Budapesti Munkások és Katonák Tanácsa április 19-én tartott ülésén megkondította a vészharangot. A házak falain megjelentek a plakátok: „Veszélyben a forradalom”, „Be a Vörös Hadseregbe”. Ugyancsak „Veszélyben a forradalom” címmel a Vörös Újság hatalmas cikket közölt április 22-i számában. A népbiztosok bejárták a várost és harcra lelkesítették a proletariátust. A következő napon pedig a legnagyobb vidéki városokban: Miskolcon és Diósgyőrött, Győrött, Nagykanizsán, Békéscsabán, Sopronban, Székesfehérvárott, Debrecenben tartottak népgyűléseket a munkáosztály fegyverbeállításának érdekében.

1919. május első napjai arany betűkkel írva kerültek be népünk történetébe. Budapest dolgozó népe lelkesen ünnepelte meg az első szabad május elsejét. A nemzetközi proletariátus ünnepére díszruhába öltöztek az utcák, a házak. Budapest emberemlékezet óta így feldíszítve még nem volt: a legkisebb mellékutak apró házacska is ünnepi mezt öltött.¹⁰ Ezen az ünnepi május elsején szent fogadalmat tett a magyar munkáosztály: fegyverrel kezében, ha kell, élete árán is megvédi a betolakodóktól szeretett hazáját, Tanácsmagyarországot.

Hiába akarták az áruló szociáldemokrata vezérek 2-án délután a Munkástanács ülésén a front ingatag helyzetét a proletárdiktatúra felszámolására felhasználni, a Tanács túlnyomó többsége a proletárdiktatúra fenntartása, a harc továbbvitele mellett foglalt állást.

„Ennek a határozatnak a végrehajtása azután az volt, hogy május 2-a után, 3-án és 4-én két nap alatt *kilencvenezer munkás* és paraszt lépett be a hadseregbe. Teljesen elképzelhetetlen, hogy a hábrútól megundorodott tömeg egy blokád alatt álló országban ilyen gyorsan segítségünkre sietett volna, ha nem lettek volna a kommunizmusnak mély gyökerei.” (Rákosi)¹¹

A korabeli sajtó beszámol a munkáosztály mindent felülmúló áldozatkészségéről május első napjaiban. A Vörös Újság¹² például azt írja, hogy 2-án szokatlan lelkesedéssel jelentek meg a munkások a gyárakban. Már a kora reggeli órákban gyűléseket tartottak, ahol egyöntetűen elhatározták, hogy fegyvert fognak és a frontra mennek.

⁹ Az áruló Kratochwill hadosztályparancsnok és az ellenforradalmi tisztek vezetése alatt a székely különítmény a román támadás első napjától kezdve visszavonulót fuvattott, és miután április 20-án érintkezésbe léptek a román imperialistákkal a hadosztály a hó 26-án letette a fegyvert.

¹⁰ Az Ifjú Proletár (a következőkben: I. P.) 1919. május 5.

¹¹ A Rákosi-per. 413–414. o.

¹² Vörös Újság (a következőkben: V. U.) 1919. május 5.

A kommunista népbiztosok kimentek az üzemek munkásaihoz és tájékoztatták őket arról a hatalmas veszélyről, amely a Tanácsköztársaságot fenyegeti. A gyárak többségében a munkások türelmetlenül félbeszakították a szónoklatokat, s azt követelték, hogy haladéktalanul vigyék őket a frontra. A Teudlogg és Dietrich-féle műszaki gyárban a Kormányzótanács küldöttét nem is engedték szóhozjutni, azt mondták, nem kell több beszéd, cselekedni akarnak, és elindultak a laktanyába.

A MÁV Északi Főműhelyben az ott dolgozó háromezer munkásból ezernyolcszáz felsorakozott századokba, s katonás rendben vonult be a laktanyába. Ugyanez volt a helyzet a MÁV Gépgyárban, a Gazdasági Gépgyárban, az Istvántelki Főműhelyben és a többi üzemben is.¹³

A Ganz-gyári munkások és az Északi Főműhely dolgozóinak három felszerelt zászlóaljja: 1008 katona a volt 32-esek laktanyájában, a Váci-úti munkások fegyvelmezett zászlóaljai a volt Aréna-úti laktanyában nyertek elhelyezést: itt képezték ki őket.¹⁴

És bár a népbiztosok azt javasolták az üzemek dolgozóinak, hogy csak a 18 és 45 év közötti elvtársak vonuljanak be, a munkásság úgy döntött, hogy 50 évig mindenki kimegy a frontra. Sőt voltak olyan 54–55 éves munkások is, akik fegyvert fogtak a Tanácsköztársaság védelmére.¹⁵ S ha a tanácsülés felhívása csak a katonailag kiképzett munkásokat érintette is, „az a kívánság nyilvánult meg az összes... gyárak munkássága részéről, hogy kivétel nélkül kimehessenek harcolni a kommunista rendért.”¹⁶

A munkásosztály hatalmas lelkesedését példázza az a körülmény is, hogy a munkások nem voltak hajlandók magukat alávetni a sorozással kapcsolatos orvosi vizsgálatnak. Egészségesek és rokkantak egyaránt fegyvert fogtak és mentek harcolni Tanácsmagyarország védelméért.¹⁷

A gyárakban annyi munkás maradt mindössze, amennyi a folyamatos termeléshez feltétlenül szükséges volt. A Magyar-Belga Fémárugyárban május első napjaiban csak az őrszemélyzetet és a nőmunkásokat lehetett benntalálni, a többiek kimentek a gyakorlótérre. A Láng-gépgyár, amely annakidején, a munkászászlóaljak felállításakor, egy zászlóaljat adott a Vörös Hadseregnek, most további háromezer katonát ad. Nem maradt más az üzemben, csak a gyár öregjei, rokkantjai és nőmunkásai. A Langfelder-gyár 250 munkása közül eddig 160 részesült

¹³ V. U. 1919. május 4.

¹⁴ Pesti Napló (a következőkben: P. N.) 1919. május 6.

¹⁵ V. U. 1919. április 22.

Tanácsok Országos Gyűlésének Naplója, Athenaeum 1919. (a következőkben: TOGYN.) 8. ülés, június 21.

¹⁶ V. U. 1919. május 4.

¹⁷ Néhány héten belül bebizonyosodott azonban, hogy sok lelkes, de beteg, rokkant munkás, aki így orvosi vizsgálat nélkül került ki a frontra, nem bírja el a fáradalmakat, a harc nehézségeit; így azután a veszteségek száma nagymértékben megnövekedett.

E kérdéssel kapcsolatban lásd: TOGYN. 8. ülés, jún. 21.

katonai kiképzésben, ezek haladéktalanul be is vonultak. A többiek katonai kiképzése már folyik a napi munka végeztével.¹⁸ És így sorolhatnánk tovább a többi budapesti üzemet is.

Nemcsak Budapest munkássága állott egyöntetűen a Tanácsköztársaság, a Vörös Hadsereg mellé, a vidéki ipari gócekból is özönlöttek a munkások a Vörös Hadseregbe. Az 5. hadosztály parancsnokságának jelentése arról számol be, hogy a diósgyőri vasasok tömegesen jelentkeznek a hadseregbe. Május 10-én már 600 fő állott menetkészben a Hadseregparancsnokság rendelkezésére.¹⁹

Május második felében kapta meg a Hadseregparancsnokság az ózdi bányászok jelentkezését. Ezt azonban nem fogadta el, s ezt válaszolta: „Ózdi bányamunkások értesítendők, hogy ők a proletárság érdekeit akkor szolgálják legjobban, ha munkájukat eddigi szorgalommal a bányában folytatják.”²⁰ Feltétlenül helyeselnünk kell a Hadseregparancsnokság ezen intézkedését, hiszen a Tanácsköztársaság csak a Salgótarján-ózdi bányavidékkel rendelkezett, s a termelés és a Vörös Hadsereg szempontjából egyaránt létkérdés volt a szén.

A későbbiek folyamán is találkozunk a gyárimunkások jelentkezésével: így május végén kb. 4500 miskolci és diósgyőri vasmunkás jelentkezett a Vörös Hadseregbe,²¹ s még július folyamán is alakultak újabb munkásezredek.

1919. hős munkásosztálya nemcsak mint a Vörös Hadsereg tényleges katonája harcolt az antant rablói ellen: veszély esetén, ha szükség volt rá, letette a kalapácsot, fegyvert fogott, s olajos ruhában, a munka verítékével homlokán ment a barrikádokra, hogy megvédje szülővárosát, hazáját.

A 19-es salgótarjáni bányász ma már közismert hősiessége a helytállás örök példájával szolgálhat a magyar munkásosztálynak.

Salgótarján védelme az ott állomásozó 80. dandárnak volt a feladata. A városnak és környékének megvédése létkérdés volt a proletárdiktatúra számára: ez volt a tanács hatalom rendelkezésére álló egyetlen bányavidék.

A dandár áruló tisztkara azonban „harcászati elgondolásokra” hivatkozva elhatározta Tarján kiürítését.

E hajmeresztő, ellenforradalmi cselekedetet az időközben (máj. 2.) megérkező Rákosi Mátyás akadályozta meg. Rákosi elvtárs a munkás-

¹⁸ P. N. 1915. május 6.

¹⁹ HIL. Vörös Hadsereg Parancsnokság (a következőkben: VH. Pság.) 510/16. sz.

²⁰ HIL. VH. Pság. 529/20. hdm. sz.

²¹ HIL. VH. Pság. 601/51. sz.

osztály helytállására hivatkozva: „A munkások majd megmentik Salgótarjánt” — félreállította az áruló dandárparancsnokot, s a védelem megszervezését maga vette kezébe.

Rákosi elvtárs a salgótarjáni munkások mozgósítására összbizalmi értekezletet, majd a labdarúgó pályán népgyűlést hívott egybe. Nem lehet leírni a városukat védeni akaró emberek lelkesedését. Fialatok és öregek — 14-től 60-ig —, férfiak és nők jelentkeztek a város megvédésére.²²

A bányában mindössze néhány munkás maradt, hogy a bányafenntartás munkáját elvégezze. A bányászokkal együtt fegyvert fogott a tarjáni acélgyár, az üvegyár, a Hirsch és Frank-féle gyár munkássága is.²³

Sőt nemcsak Salgótarján dolgozói fogtak a Tanácsköztársaság hívasára fegyvert, hanem a környező bányatelepek: Zagyvaróna, Salgóbányatelep, Somoskőújfalu, Somoskő, Karancsalja, Bocsárlapújtó, Karancsberény bányászai is.²⁴ A felfegyverzett munkások egységei új erőtöttek a már-már megingó csapatokba is, s velük együttesen tartották egy héten keresztül a várost a felmentő 6. hadosztály megérkeztéig. Ezután újra leszálltak a bányába, s a széntermelés napi átlagát egy hét alatt a kezdeti 162 vagonról 265 vagonra emelték.²⁵

Kevesebbet olvashattunk eddig Debrecen hős munkásosztályáról, pedig az hárommal is fegyvert ragadott a város védelmére. Először április második felében indult harcba a város munkássága. A román hadsereg ekkor előrenyomulóban volt, és már Debrecen veszélyeztette. A munkások puskát fogtak, s úgy ahogy voltak, polgári ruhában, minden utasítás nélkül, ötös, tízes csoportokban szállingóztak kifelé a Vámospéres mellett húzódó frontra.²⁶ — Nem rajtuk, hanem a székely hadosztály vezetőinek árulásán múltott, hogy a város mégis elesett.

A debreceni munkások a román megszállás idején sem adták fel a küzdelmet. Április utolsó napjaiban fegyveres felkelést szerveztek a tanacshatalom visszaállítására. A munkások szervezkedését a románok felfedték, s véres kegyetlenséggel elfojtották.²⁷

Debrecen munkásainak elszántságát azonban ez sem törte meg. Június 4-én, amikor meghallották az ágyúdörgést a Tisza felől, s azt hitték, jön a felszabadulás órája, csak kézi lőfegyverekkel felszerelve, szétverték a román helyőrséget.²⁸

A dorogi és tokodi bányászok és vasasok, június első napjaiban, a Párkányháza körüli harcok során, a vörös csapatokkal együtt szorították

²² Bozó György: 1919. — Salgótarján. Szabad Nép, 1949. március 20.

²³ A bányászok harca Salgótarjánért. V. U. 1919. május 18.

²⁴ László Imre kéziratban lévő tanulmánya a Vörös Hadseregről, 19. old.

HII.

²⁵ V. U. 1919. május 18.

²⁶ Böhm Vilmos: I. m. 239. o.

²⁷ V. U. 1919. április 30.

²⁸ TOGYN.

vissza az ellenséget; a nehéz és fárasztó harcok után újra szerszámot fogtak, és ott folytatták a termelést, ahol abbahagyták.

Salgótarjánon és Debrecenen kívül egy sor más város munkássága: a nyíregyháziak, az ózdi vasgyár munkásai, a miskolci vasutasok, a szolnoki vasúti munkások, Szeged tőkés elnyomás alatt sínylődő proletárjai megmutatták, hogy készek Vörös Hadseregüket fegyverrel is támogatni.²⁹

Ahol és amikor pedig kilátástalan lett volna az imperialista megszállás alatt lévő munkásság fegyveres felkelése, onnan — bár az erre vonatkozó adatok összességükben nincsenek még feltárva — százával, ezrével szöktek át a proletárok a frontvonalon, minden veszély ellenére, hogy harcoljanak a Vörös Hadsereg oldalán, megszállóik ellen.

1919. május elején Miskolc-Diósgyőr munkásságából kétezer ember jött át, akik feltétlenül katonai szolgálatot akartak teljesíteni a Vörös Hadseregben.³⁰

Június elején a szerbektől jön át egy zászlóalj Pécsvárad-Bátaszék között a Vörös Hadsereg oldalára,³¹ valamivel később pedig hétszáz vasutas Szabadkáról szökök át, a szegedi vasutasok felhívása alapján, hogy katonai szolgálatot teljesíthessen.³² Szeged munkanélkülijei pedig június 27-én azzal a kéréssel fordulnak a város francia parancsnokához, hogy engedje őket a Vörös Hadseregbe.³³

A pécsi bányászok közül pedig néhány hónap alatt kb. 8 ezer szökött át a Tanácsköztársaság területére,³⁴ s a dombóvári vörös erők ezekből a menekült pécsvidéki bányászokból kerültek ki.³⁵

²⁹ A felfegyverzett munkásság harcaival kapcsolatban lásd:

Párkányána: HIL. VH. Pság 616/19. hdm. sz.

Nyíregyházi munkások: HIL. VH. Pság. 426/22. hdm. sz.

Ózdi vasgyári munkások: HIL. VH. Pság. 769/II. cs.

Miskolci vasutasok: *Landler Jenő: A Vörös Hadsereg diadalmas útja és bomlása. Új Március, 1929. Tanácsköztársaság évfordulójára kiadott különszám.* — HIL. VH. Pság. 601/51. sz.

Szolnok: V. U. 1919. május 6.

Szeged: TOGYN 8. ülés. jún. 21.

A munkásosztály harcokésztségét példázza a komáromi akció is, amely pedig egyébként nem szolgált a Vörös Hadsereg hadműveleteinek sikerét. Április 30-án éjjel az újszónyi vörös csapatok — titkos egyetértésben a komáromi munkássággal — el akarták foglalni Komáromot. Az akció, mely teljesen kilátástalan volt, súlyos hadászati következményekkel járhatott volna. A Hadsereg-parancsnokság helyesen intézkedett, amikor a tervezett akciót lefújta. A nyilván provokatív célokkal kitervelt akció mégis azt bizonyítja, hogy Komárom munkássága, amely nem rendelkezett kellő politikai és hadászati érettséggel, szilárdan a Tanácsköztársaság, a Vörös Hadsereg oldalán állott.

³⁰ HIL. VH. Pság 1742. sz. 1919. május 13.

³¹ HIL. Magyar Hadügyminisztérium (a következőkben: HÜM.) (D. 9.) 566/919. sz. Vöröshadseregről jelentés, 1919. VI. 14.

³² HIL. HÜM. 230/1919. sz. Napi hírek. 1919. VI. 14.

³³ HIL. HÜM. (D. 9.) Napi hírek és bizalmas jelentések. 1919. VI. 19—30.

³⁴ Ennek egy része már a polgári demokratikus köztársaság idején átmene-
kült az ellenforradalmi szerb uralom alá Magyarországra. — HIL. HÜM. Hoff-
mann Mihály távirata, 1918. február 2.

³⁵ HIL. HÜM. (D. 9.) 566/919. Vörös Hadseregről jelentés.

Az otthonmaradottak természetesen szeretetük ezernyi jelével halmozták el védelmezőjüket, a Vörös Hadsereget.

A frontra induló katonákat hozzátartozóik nem kétségbeesetten, elkeseredve bocsátották útjukra, hanem bizakodva, a győzelem reményében.

Május 4-én, vasárnap sok asszony és gyermek ment be katonaférjéhez, apjához az Aréna és Lehel út sarkán lévő laktanyába. Itt gyakorlatoznak, vértetik fel magukat a szükséges katonai tudással a frontra induló Váci úti munkások. „Többeknek az asszonya is ott van, gyermekei is. Élelmet szorongatnak, elhelyezik a nagy hátizsákba a fehérnemű, a kötött ruhaféle közé, ott szorgoskodnak a családfő körül, legyen meg mindene, amire szüksége lesz majd kint a harctéren. Nem csügged az asszony, inkább jóságosan inti, vigyázzon, nehogy megtetvesedjen: ha pedig megsebesült, tudja meg, hogy a hátizsákban fönt, mindjárt a nyílásnál találja a karbolos flaskát meg a kötszert.”³⁶

Híven fejezi ki a proletáranya gondolkodásmódját, érzelmvilágát Várnai Zseni: „Eredj fiam” c. verse. A munkásanya, aki az imperialista háború idején arra kérte fiát, hogy ne pusztítsa a burzsoázia érdekében osztályos-társait, és ne váljon tőkés célok martalékává, most azt mondja:

„Hazátlanok szent hazáját
Ezer szívvel, ezer karral,
Szeresd fiam,
Védd meg fiam,
Milliónyi akarattal,
Tűzzel, vassal és haraggal,
Most én mondom: szülőanyád!”

Nemcsak a családtagok halmozták el szeretetük jeleivel a vörös harcosokat, hanem az ismeretlen proletártömegek is. Szépen ír erről a Vörös Katona április 12-i számában:

„Vörös lobogó az utcán. A csepeli vörös gárda zászlóját viszi egy vörös harcos a Rákóczi úton, utána még két vörös katona halad. Harctérré indul a gárda — mondja a zászlót vivő elvtárs — hát kijövünk az utcára feldíszíteni a vörös lobogót.

Kísérem a zászlót végig az utcán, egy asszony, egy proletárasszony megállítja a zászlóvivőt, egy csokor ibolyát tűz a tetejére, egy fehér ruhás lányka egy kis csomagot, egy másik leány kiveszi a hajából a szalagot és azt tűzi fel a zászlóra. És rövidesen megtelik a lobogó, van rajta befőtt, cigaretta, cigarettapapír, könyv, szalag sokféle színben... notesz, levélpapír, imakönyv, cukorka, csokoládé, sőt még egy porcelán-csésze is. Egy tükör is kerül a zászlóra és a vígan sütő tavaszi nap

³⁶ V. U. 1919. május 6. Vasárnap a proletár-laktanyában.

megvillan benne. A Múzeum körútra érünk a zászlóval, a Nemzeti Múzeum előtt gyermekek árulnak kis piros papírból készült szelforgót, egyik gyermek megpillantja a zászlót, zsebében keresgél valamit, aztán ránéz a papiros forgóra és ezek közül tűz egyet a zászló legtetetejére.

A Kálvin-téren egy század vöröskatona halad trombitaszó mellett, a katonák meglátják a zászlót s a század, mintegy parancsszóra, énekelni kezdi a Marseillet.³⁷

Népgyűléseken, munkásgyűléseken viharos lelkesedéssel üdvözölték a városok, gyárak dolgozói fronton küzdő munkatársaikat. Erről tanúskodnak azok a táviratok, amelyek nap-nap után érkeztek a frontra. Csak egyetlen álljon itt példakép:

„Landler hdt. első ho. MÁV. gépgyári 8. m. ezred Gödöllő. A Landler hdt. fényes győzelme alkalmából, melynek ti is osztályrészesei voltatok, mi a gyárban itthon lévő fizikai és szellemi elvtársaitok a legnagyobb lelkesedéssel és kitörő örömmel párosult hálával üdvözlünk benneteket. Bízunk abban, hogy az általatok alkotott rendíthetetlen ércfal erős pajzsként védi a nagy eszmét és azt sikeresen diadalra is fogja juttatni.”³⁷

Amikor a Vörös Hadsereg, győzelmes harcai során, felszabadított egy-egy várost, a dolgozók leírhatatlan lelkesedéssel fogadták megmenntőiket. Így történt az Szolnok esetében is (május 4.).

A vörös csapatok bevonulása diadalmenetté változott. Munkások, munkásasszonyok éljenező, kendőt, sapkát lobogtató sorfala között vonultak a város főterére. Ismeretlen emberek ugráltak fel a kocsikra és ölelték meg a felszabadulást hozó vörös harcosokat.³⁸

Igy lehetne még sorolni tovább a munkásosztály Vörös Hadsereg iránti szeretetének példáit.

Mint fentebb láttuk, a magyar munkásosztály harci szellemének tetőfokát május első napjaiban érte el. A munkásosztály legjava fogott e napokban fegyvert, s üzemek szerint szervezett munkászredekbe tömörülve indult a frontra. Ezek az ezredek azonban rögtönzött jellegűknél fogva túl nehéz feladatokat minden lelkesültségük ellenére sem oldhattak meg hosszabb időn át.³⁹

Ezt használták ki a jobboldali szociáldemokraták, akik május első napjaiban ugyan háttérbe szorultak, a hó második felére azonban kezdtek magukhoz térni, s a veszteségek nagyságáról szóló híreket még

³⁷ HIL. VH. III. hdt. anyaga.

³⁸ Az 1919. május 4-i lapokban közölt távirat.

³⁹ HIL. VH. III. hdt. anyaga. 607/7. hdm. sz. Kerekes József memoranduma.

jobban eltülozták.⁴⁰ Amikor pedig Kassa felszabadítása (jún. 6.) után a támadás csökkenő erővel folyt, igyekeztek a munkásosztály lelkesedését lohasztani. Május első napjaiban a kommunisták egy percig sem titkolták a munkásosztály előtt, hogy a Tanácsköztársaság megvédése hosszú időbe kerülhet, és sok áldozatot követel. A jobboldali szociáldemokrata vezeték ellenben — az antanttal való kompromisszumos megoldást remélve — azt hangoztatták, hogy a munkásosztálynak csak „egyetlen nyomásra” kell a frontra mennie. Most ez a jelszó a munkásosztály lendületének lefékezésére vált alkalmassá.⁴¹

Kedvezőtlenül befolyásolták a proletariátus hangulatát a Párt- és Tanácskongresszuson lezajlott viták a Felvidéken fegyverrel megszerzett területek kiürítésével kapcsolatban is.⁴² Ha a június 24-én Budapesten és egyebütt kitört ellenforradalmi lázadás fel is rázza átmenetileg a magyar munkásosztályt,⁴³ az északi területek átadása feltétlenül nyomasztólag hatott a munkásság szellemére.

Hasonló hatást váltott ki az a körülmény is, hogy 19. júniusában hosszú időre kilátástalanná vált az orosz és magyar vörös csapatok egyesülése.⁴⁴ Keményen érezte hatását a blokád, az ellátási nehézségek, melyek még az aratás után sem szűntek meg.⁴⁵ A vörös katonák hozzátartozói, anyák, feleségek, akik a májusi napokban harcra lelkesítették fiaikat, férjeiket, most a nehézségek hatására, s a szakszervezetekben megbúvó jobboldali szociáldemokraták biztatására levelek özönnével árasztották el a frontot, sőt maguk is ki-kiszökdöstek, hogy a katonákat hazatérésre bírják. A főváros lakossága körében az a mondás járta: „Nincsenek Pesten szamarak, mert már elmentek a frontra.”⁴⁶

A szociáldemokrata agitáció ugyanakkor a proletárdiktatúra „békés” felszámolása esetére antant segílyt, „demokráciát” helyezett kilátásba.

Mindennek hatására sokan a munkások közül, akik alig egy hónapja még lelkesülten álltak a forradalom vörös zászlai alá, a Vörös Hadsereg Budapesten történő átcsoportosításánál kereket oldottak.⁴⁷

A munkásosztály harci erejének utolsó nagy fellángolása a júliusi tiszántúli offenzíva alkalmával következett be. A munkásosztály, az

⁴⁰ Landler: I. c.

⁴¹ Münnich Ferenc: A Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadserege. Lásd: A Magyar Tanácsköztársaság hősi küzdelmeiről. (A továbbiakban: Tanulmányok — Münnich) 155—156. o.

⁴² Ennek jelét mutatják azok a felszólalások, melyek a Tanácsok Országos Gyűlésén hangoztak el a felvidék kiürítése ellen. Idézi: Réti László: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása Magyarországon és a magyar forradalmak (1918—19). Lásd: A Magyar Tanácsköztársaság hősi küzdelmeiről. (Tanulmányok) Szikra Budapest 1954. (A következőkben: Tanulmányok — Réti) 99. o.

⁴³ Tanulmányok — Réti, 102. o.

⁴⁴ Gyenyikín 1919 nyarán döntő hadjáratba kezdett, s a vörös déli front csapatai súlyos vereséget szenvedtek.

⁴⁵ Landler: I. c.

⁴⁶ III. hdt. pság. 711/6. hdm. sz. (Landler Jenő jelentése).

1 ho. pol. megb. 239/P. sz. jelentése.

⁴⁷ Tanulmányok — Münnich, 147. o.

egyszerű vörös katona, nem gyaníhatta annak provokatív jellegét. Ennek bukása azonban maga után vont a proletariátus erkölcsi szellemének hanyatlását. Ráadásul ott volt a szovjet hatalom érdekében tervezett világsztrájk kudarca is.⁴⁸

S e körülmények között nem volt olyan proletárpárt, amely ellensúlyozni tudta volna az egyre fokozódó bomlasztó tevékenységet, amely újra felrázhatta volna, harcra szervezhette volna a munkásosztályt. A munkásság pedig sokkal fásultabb volt annál, semhogy megismételhette volna május elsejét. Ha azonban a proletariátus — Rákosi elvtárs szavaival élve — „sejtette volna, ... hogy a Tanácsköztársaság likvidálása után fehérterror és nyomor következik, akkor nemcsak fegyverrel, hanem foggal és körömmel is védelmezte volna a Tanácsköztársaságot...”⁴⁹

II.

Míg a magyar munkásosztályról megállapíthatjuk, hogy többségében, a Tanácsköztársaság fennállásának időszakában támogatta védelmezőjét, a Vörös Hadsereget, addig a *paraszságnál* más volt a helyzet.

A parasztságnak a proletárdiktatúrához való viszonyát alapvetően a földkérdés határozta meg.

A feudális, majd félf feudális Magyarországon, az „urak és papok országában“, a parasztság több évszázados harcot vívott a földért. A magyar parasztnak az igénye a földre az 1514-es parasztháború, a Rákóczi-szabadságharc, 1848. és az 1918-as, ún. „öszirózsás” polgári forradalom után is kielégítetlen maradt. A parasztság joggal várta, hogy a Tanácsköztársaság, a kommunisták majd osztanak földet. A Tanácskormány azonban a földkérdést *gazdasági* kérdés gyanánt kezelte, annak *politikai* vonatkozásait figyelmen kívül hagyta. Jóllehet kisajátította a 100 holdon felüli földbirtokokat, nem osztotta szét (mégcsak részben sem), hanem szocializált, szövetkezeti nagybirtokot csinált belőlük. A kommunisták tévedéséhez az is hozzájárult, hogy a somogyi földmunkások a földosztás helyett a szövetkezeti nagygazdaságot válasszák; s azt hitték, hogy az ország e politikailag legfejlettebb paraszti rétegének hangulatával az egész dolgozó parasztság hangulata azonosítható.

A parasztság passzív magatartásában az a körülmény is közrejátszott, hogy a falvakban a blokád következtében még a városnál is nehezebben lehetett közszükségleti cikkekhez hozzájutni. Ugyanakkor viszont rekvirált és katonát szedett a proletárállam, hogy a Vörös Hadsereget katonával, felszereléssel, élelemmel elláthassa, hogy a város, a munkásosztály élelmezését is biztosítsa.⁵⁰

⁴⁸ Rákosi Máttyás: A KMP. megalakulása és harca a proletárforradalom győzelméért. A Magyar Tanácsköztársaság. Szikra, Budapest 1954. 54. o.

⁴⁹ A Rákosi-per. 482. o.

⁵⁰ A Rákosi-per. 409. o.

Így azután érthető, hogy a parasztság túlnyomó része nem érezte magáénak a proletárdiktatúrát; nem alakult ki a proletárdiktatúra alapvető erőforrása, a munkás-paraszt szövetség. Innen származik az a közöny, amellyel a parasztság a Vörös Hadsereg harcait kíséerte.⁵¹

Csak a falusi lakosság legszegényebb rétege, a napszámosok, béresek szolgálták hűségesen — fegyverrel kezükben — a proletárdiktatúrát.⁵² A parasztság egyéb rétegei — elsősorban a klerikális reakció és a kulákság által befolyásolt területeken — jónéhány esetben áldozatul estek az ellenforradalom manipulációinak. Gyakorta nem teljesítették a bevonulási parancsot,⁵³ sőt több ízben zavargásban törtek ki.⁵⁴

A parasztság *forradalmasodásának* jelei elsősorban az ellenforradalmi megszállás alatt, vagy annak közvetlen közelében bontakoztak ki.

Vonatkozik ez mindenekelőtt a szegedkörnyéki parasztsokra, akiknek módjukban állott a fehér-uralmat alaposabban megízlelniök.

1919. június 28—29-én a szegedkörnyéki tanyákon a földmunkások és kisbirtokos parasztsók népgyűléseket tartottak, melyen kifejezték haragjukat és megvetésüket a szegedi ellenforradalmi kormány és a többfelé lezajlott ellenforradalmi puccs iránt. — Szeged-Alsótanya népe például kijelentette, hogy a „Tanácsköztársaság alapján áll és minden ez ellen szóló és a régi rendszert visszaállítani próbálkozó kísérleteket, ha kell, kaszával és kapával a kezében le fogja verni. A Szegeden bentlévő cirkusz kormánynak azt izeni... hogy ne merjenek a franciákkal és a szerbekkel együtt a tanyákra kijönni, mert szemben találja magát a tanya egész népével!”⁵⁵

Hasonló volt a helyzet a fehérek megszállta falvakban is. A paraszti lakosság egyre-másra tagadta meg a fehér hadseregbe való belépést. Szegeden és környékén naponta a toborzóbizottságok előtt mindössze 100—150 ember jelentkezett.⁵⁶ Amikor például a toborzóbizottság Dorozsmára megérkezett, s az ellenforradalom ügynökei az „Új Magyarország”-ot kezdték árusítani, a nép ezzel utasította vissza: „Hozzanak „Proletár”-t, azt majd megvesszük, de a burzsoá zsebébe nem tömjük a pénzt.”⁵⁷

A szegedi fehér kormány kémjelentései szerint „július 6-án *Algyő*

⁵¹ TOGyN. 8. ülés, június 21.

⁵² A Rákosi-per. 409. o.

⁵³ A Dunántúlon és Kecskemét környékén.

HIL. HÜM. (D. 9.) 802/1919. i.

Böhm Vilmos: i. m. 282. o.

⁵⁴ A Dunántúlon (Somogy megye kivételével), valamint Eger környékén.

HIL. HÜM. (D. 9.) 145/919.

HIL. HÜM. (D. 9.) 625/919.

Breit József: i. m. III. kötet 168—169. o.

⁵⁵ HIL. VH. Pság. 630/hdm. sz.

⁵⁶ HIL. HÜM. (D. 9.) Napi hírek és bizalmi jelentések. 1919. június 19—

30. VI. 28.

⁵⁷ HIL. HÜM. 984/HÜM. Bizalmas közlések. 1919. július 3. (D. 9)

községben tartott agitáció impressiói szerint a község lakossága a politikai változások lényegéről *teljesen tájékozatlan*. A lakosság még a földosztást emlegeti, a nemzeti hadseregbe való belépésről tartózkodóan beszél...⁵⁸

„Algyón a hangulat teljesen bolsevista.”⁵⁹

„Kevermes kommunista.”⁶⁰

A fehér uralom alatt lévő dorozsmai nép fegyvert, löszert és kézi-gránátokat ázott el, várva az alkalmas időpontot az ellenforradalmárok elleni harcra.⁶¹

Míg a szegedkörnyéki falvak esetében, az ellenforradalom elhatalmasodásának következtében, a paraszti ellenállás kibontakozását tapasztalhatjuk, addig paraszti ellenállással a románok által megszállt tiszántúli vidékeken egyáltalán nem találkozunk.

A paraszti ellenállás, s annak legmagasabb formája, a partizánháború, a történelem tanúsága szerint csak ott bontakozik ki, ahol a parasztság — saját helyzetéből és célkitűzéseiből kiindulva — szükségét érzi az ellenforradalom megsemmisítésének.⁶²

Még Szovjetországban is, ahol pedig a földről szóló dekrétum már az Októberi Forradalom másnapján a parasztságnak adta örök használatba a földet, előfordult, hogy a középparasztság az ellenforradalmárokat és a fellázadt kulákokat támogatta, és csak akkor állott a forradalom oldalára, amikor már a saját bőrén tapasztalta a fehérgárdisták, eszerek, mensevikek „áldásos” uralmát: azt, hogy ezek elveszik tőle a forradalom által adott földet.⁶³

A magyar parasztnak ezzel szemben nem volt mit megvédenie köz-

⁵⁸ HIL. HÜM. (D. 9.) 888/919. i. Propaganda bizottság jelentése. VII, 9.

⁵⁹ HIL. HÜM. (D. 9.) 984/HÜM. Bizalmas közlések. 1919. július 11.

⁶⁰ HIL. HÜM. (D. 9.) 89/919 Napi hírek tudomásul adása. VI/6.

⁶¹ HIL. HÜM. (D. 9.) 984/HÜM. Bizalmas közlések. 1919. július 1.

⁶² A parasztságnak a partizánmozgalomban viselt szerepét elvileg meghatározta Frunze, a kiváló szovjet hadvezér, a szocialista haditudomány avatott művelője: „A munkásosztályt szociális helyzete alkalmassá teszi tömegcselekedetek végrehajtására; a parasztság teljesen más szociális feltételek között él, ezért nem dicsekedhet ezzel a tulajdonsággal. A teljesen szétszórt parasztság jobban megszokta az egyéni cselekvést, vagy az egész kis csoportokban való együttműködést és ez a tulajdonsága határozza meg hadihattait. A parasztság — a partizánmozgalom atyja. A partizánmozgalom ugyanis nem más, mint parasztságunk lélektani adottságainak katonai megnyilvánulása. A parasztok azért léptek a harc mezejére, hogy az ellenforradalmi veszélyek ellen küzdjenek. Adottságukból és életmódjukból kifolyólag azonban nem válhatnak olyan harcászati eljárások követőivé, melyek tömegszervezeteket és egyöntetű tömegcselekvést kívánnak meg”. Lásd Frunze válogatott művei. I. kötet (Beszédék és tanulmányok a Vörös Hadseregről). HM. HVK. Budapest, 1950. 58. o.

⁶³ Lenin: Az ifjúsági szövetségek feladatai. Lásd: Marx, Engels, Marxizmus. Szikra, Budapest, 1948. 425. o.

Nógrádi Sándor: A bolsevikok pártja a külföldi katonai intervenció és a polgárháború szakaszában. Előadás a Pártfőiskolán 1951. január 16-án. Szikra, 17—18. o.

vetlenül az ellenforradalommal szemben, hiszen nem kapott földet, s így azt a fehérek nem is vehették el tőle. Emellett a Tanácsköztársaság fennállásának rövid három hónapja alatt nem nyíltott arra lehetőség, hogy a parasztság kellően érzékelhesse a proletár- és a burzsoá diktatúra közötti különbséget. Ez idő jelentős része alatt ugyanis a parasztság tekintélyes része hadműveleti területen élt, ahol nem nyilvánulhatott meg a vörösök és fehérek parasztpolitikájának lényege.

A románok által megszállt Tiszántúl, ahol elsősorban kellett volna a partizánmozgalomnak kibontakoznia, erősen kulákos terület, s e körülmény nagymértékben éreztette hatását. Amikor a Vörös Hadsereg április második felében kiűrtette a Tiszántúlt, sok agrárproletár és szegényparaszt csatlakozott hozzá,⁶⁴ a kulák ellenben otthonmaradt; így a lakosság megoszlása sem volt alkalmas a partizánháború szervezésére.

Mindezen felül a párt, az állam, a hadsereg vezetése nem tekintette kötelességének a partizánharc szervezését. Partizánalakulatok felállításának szükségessége a Tanácsköztársaság időszakában fel sem vetődött.

Fenti okok mellett a román hadsereg vezetése által gyakorolt nagymérvű közigazgatási terror, mely mindennemű szervezkedést gátolt, továbbá a terület kicsinysége, alkalmatlansága partizánháború céljaira, nem játszik lényeges szerepet a partizánháború elmaradásában.

Az egyéb ellenforradalmi megszállás alatt állott területeken még kevésbé volt lehetőség a paraszti ellenállás kibontakozására. A fehér csehek által megszállt területeken szinte feleslegessé tette a Vörös Hadsereg diadalmas előnyomulása május 1-ét követően; a szlováklakta vidékeken pedig a parasztok inkább a burzsoá Csehszlovákia felé húztak, mivel az, a Magyar és Szlovák Tanácsköztársasággal szemben, osztott földet.⁶⁵

A franciák és a szerbek által megszállt déli vidékek jobbára szintén nemzetiségi területek voltak; ezenkívül ezen az arcvonalon a Tanácsköztársaság fennállásának egész ideje alatt fegyvernugvás volt; esetleges partizántevékenység semmiképpen sem szolgált volna a Tanácsköztársaság érdekeit. Ez alól kivételt képez a szegedi fehér kormány ellenőrzése alatt álló terület paraszti lakossága, mely a fentebb említett módon fejtett ki bizonyosfokú ellenállást.

A proletárdiktatúra fennhatósága alá tartozó területeken viszont több ízben előfordult, hogy a paraszti lakosság nem állt a proletárdiktatúra és a Vörös Hadsereg oldalára. Ennek a földkérdés megoldása mellett igen fontos oka volt a Vörös Hadsereg egyes egységeinek fegyelmetlen magatartása.

A forradalmi hadseregnek amúgyis élelmeznie kell magát a helyi

⁶⁴ Tanulmányok — Münnich 128. o.

⁶⁵ *Oldner Vladimír: A Szlovák Tanácsköztársaság (1919). Lásd: A Magyar Tanácsköztársaság hősi küzdelmeiről.* 229. o.

lakosság rovására, s ez önmagában is bizonyos elégedetlenséget vált ki a parasztság körében. Ilyen feltételek mellett különösen vigyázni kell arra, nehogy a katonák fegyelmetlen, önkényes magatartást tanúsítsanak a falvak lakóival szemben, hiszen „a forradalmi hadsereg magatartásától... a parasztság megsegítésére való készségétől függ elsősorban a parasztság viszonya az új hatalomhoz...”⁶⁶

A Magyar Vörös Hadseregnek e kérdést nem sikerült helyesen megoldania. Előfordult olyan eset, hogy egy község lakosságára a hadsereg ellátása területén a többi falvaknál aránytalanul nagyobb teher hárult, mint pl. Kartal esetében.⁶⁷ De a legszigorúbb parancsok,⁶⁸ a kemény megtorlás⁶⁹ ellenére is gyakorta előfordult, hogy vöröskatonák, megsértve a törvényességet, főként hadműveleti területeken, visszaéléseket követtek el. Állatok takarmányozására lekaszálták a lábbon álló gabonát, borpincéket törtek fel, önkényesen rekviráltak, stb.⁷⁰ Ez a magatartás természetesen kiváltotta a lakosság felháborodását, panaszát.

Ahol azonban a Vörös Hadsereg katonái helyes magatartást tanúsítottak, éltek a politikai felvilágosító munka eszközeivel, ott a siker az alapjában elhibázott földpolitika ellenére sem maradt el. Május első napjaiban több munkásezredet helyeztek el falun. A vöröskatonák a falu népével való kapcsolat elmélyítésére szabadidejükben agitációs munkát végeztek, dalárdákat szerveztek; a zászlóalj politikai megbízottak előadásokat tartottak a falu dolgozóinak. Az agitációs munka eredményeként egyik faluban a termelősövetkezet a hízott disznók egy részét felajánlotta a munkáscsapatok számára.⁷¹

Ismeretes, hogy a legjobb munkásezredekén kívül a legharcosabb szellemmel éppen azoknál a paraszti alakulatoknál: tiszántúli, tiszavidéki földművesezredek, 6. hadosztály (amely jelentős részben szegedkörnyéki parasztfiatalokból állott) találkozzunk, amelyeknél, a forradalmi szellemű politikai megbízottak tevékenységének eredményeként, a politikai nevelőmunka a legmagasabb színvonalra emelkedett.

⁶⁶ *Sztálin Művei* 8. kötet. Szikra 1952. 396–97. o.

⁶⁷ Kartal községben, ahol a lakosság felterjesztése szerint korábban is lakásinség uralkodott, egy ezredet, egy műszaki századot, egy géppuskás századot, összesen mintegy 2500 katonát helyeztek el a környező falvakkal ellentétben, ahol a beszállásolt katonaság száma sokkalta kisebb volt. — HIL. TK. iratai. 47 cs. 208. sz. 1919. május 14.

⁶⁸ A Vörös Hadsereg rendeletei. Szabályrendeletek. 22. sz. 1919. április 12. 101. o. 7891/Eln. 7. sz. körrendelet.

A Vörös Hadsereg rendeletei. Kisközlöny. 27. sz. 1919. április 26. 113. old. 111461/7. 1919. sz. rendelet.

⁶⁹ VH. Pság. 724/3. hdm. sz.

⁷⁰ Balázs József: Salgótarján 1919. — *Hadtört. Közl.* 1954., 3–4. sz. 297. o., Breit József: i. m. II. köt. 51–52. o.

Kel. Hads. parság 423/10. hdm. sz.

VH. Pság. 137/4. hdm. sz.

VH. Pság. 713/3. hdm. sz.

TOGyN. 5. ülés, június 18.

TOGyN. 8. ülés, június 21.

⁷¹ V. U. 1919. május 11.

III.

Az *értelmiség* állásfoglalása a Vörös Hadsereggel kapcsolatban nem volt egyöntetű. A legjobb része, amely a háború idején az ifjúság (Korvin Ottó, Sallai Imre, Révai József vezette) antimilitarista csoportjához tartozott, később részt vett a Kommunista Párt megalkotásában, s mint ilyen, a Tanácsköztársaság idején teljesen azonosította magát a proletariátus célkitűzéseivel.

A nem kommunista értelmiségnek a Tanácsköztársasághoz, a Vörös Hadsereggel való viszonyát számos körülmény határozta meg: társadalmi hovatartozás, vagyoni helyzet, szolgálati viszony, közvetlen kapcsolat a dolgozó tömegekkel vagy a volt uralkodóosztályokkal, nevelés stb.

A *műszaki értelmiség* számára felszabadulást hozott a proletárdiktatúra. Megszabadult a tőkétől való függéstől, alkotóképessége szabaddal bontakozhatott ki. Az értelmiség e csoportja, amely helyzeténél fogva legközvetlenebb kapcsolatban állott mindig a nagyüzemi munkássággal, tekintélyes részben hívévé vált a munkásosztály államának. Ezt azzal is kifejezésre juttatta, hogy szükség esetén a fizikai munkásokkal együtt, magáraöltötte a Vörös Hadsereg csukaszürke egyenruháját. Így a vasúti mérnökök már április 25-én jelentkeztek a Vörös Hadseregbe szolgálattételre.⁷² Műszaki értelmiségieknek a Vörös Hadseregbe való belépése különösen május elseje után öltött nagyobb méreteket, amikor is az üzemi tisztviselők, akik legnagyobb részben tartalékos tisztnek voltak, több gyárból a munkásokkal együtt bevonultak,⁷³ és végig résztvettek a proletárhadsereg harcaiban.

Azonosította magát a Vörös Hadsereg célkitűzéseivel túlnyomó többségében a magyar *pedagógus* társadalom is. A pedagógust, elsősorban a tanítót, népi származása, a faluban elfoglalt társadalmi helyzete, a közigazgatási tisztviselők lekezelő magatartása, a néppel való közvetlen kapcsolata, részesevé a népeletben, sokszor nyomorban, nagyrészt a tanács hatalom mellé állította.

Pedagógusaink helytállását bizonyítja, hogy az ellenforradalom győzelme után háromezer tanítót, többszáz tanárt bocsátottak el állásából, mert fegyverrel kezében védte a munkásosztály oldalán hazáját. Egy csepeli tanító, Szilágyi Gyula, elbocsátását például a következő szavakkal indokolja:

„Rokkantsága dacára a Vörös Hadseregbe lépett... az orosz bolsevizmust, mint az egész világ munkásosztályának tanítómesterét dicséri.”⁷⁴

Sajátos munkájukkal hozzájárultak a Vörös Hadsereg harcainak

⁷² Népszava. 1919. április 27.

⁷³ V. U. 1919. május 4. Fegyverben Budapest proletariátusa.

⁷⁴ Gárdos Miklós: Nemzetünk történelmének dicső lapjai. Magyar Nemzet, 1954. március 21.

eredményességéhez a legkiválóbb *színművészek, írók* is. A *színművészek*: Bajor Gizi, Bárdi Ödön, Beregi Oszkár, Ditrői Mór, Góthné Kertész Ella, Góth Sándor, Jászai Mari, Környei Béla, Márkus Emilia, Medgyaszay Vilma, Rózsashegyi Kálmán, Somogyi Nusi, Törzs Jenő, stb. fel léptek a toborzási ünnepeken, a vöröskatonák számára rendezett este-ken szerepeltek,⁷⁵ íróink: Barta Lajos, Somlyó Zoltán, Szini Gyula, Tóth Árpád pedig műveiket bocsátották a vöröskatoná estek rendelkezésére.⁷⁶

Az *orvosok* nemcsak mint katonarvosok segítették elő a proletár-hadsereg harcait, hanem ismeretterjesztő munka végzésével a harcosok műveltségi színvonalának emeléséhez is hozzájárultak. A „Martinovics” laktanyában május vége felé Bajor Lajos orvostanhallgató tartott elő-adást a fertőző betegségek elleni védekezésről.⁷⁷

Az értelmiségnek egy olyan csoportja is volt, amely többségében szembenállott a proletárdiktatúrával, a Vörös Hadsereg célkitűzéseivel: a gazdatisztek és a közigazgatási tisztviselők. Ezek tevékenysége közvetlenül szolgálta az uralkodó osztály érdekeit, közvetlen feladatuk volt a dolgozó nép kizsákmányolása, elnyomása. Ezer szál fűzte őket a levitézlett uralkodó osztályokhoz. Sokan közülük annyira gyűlölték a proletárdiktatúrát és annak Vörös Hadseregét, hogy még a hazaárulástól sem riadtak vissza. Az emődi főszolgabíró május első napjaiban fel-kerlte a cseh bursoá haderőt, szállja meg a községet, nehogy az a Vörös Hadsereg kezébe kerülhessen.⁷⁸

Néphez hű értelmiségünk ugyanakkor nemcsak a Vörös Hadsereg által ellenőrzött területeken fejtett ki tevékenységet a Tanácsköztársaság honvédő harcának előmozdítása érdekében, hanem az ellenség által megszállt vidékeken, a fehér hadsereg keretei között is.

A szegedi ellenforradalmi hadsereg árkász zászlóaljának orvosfőnöke, aki a fehér Hadügyminisztérium közlése szerint „kimondott kommunista”, úgy „kezelte” a zászlóalj embereit, hogy azok közül többen „egészségügyi okokból” elbocsátásukat kérték.⁷⁹ — Ugyancsak a szegedi fehér hadseregben történt, hogy a bemutató szemle alkalmával több tiszt nem volt hajlandó az esküt letenni. Részben nyíltan megmondták, hogy ez teljesen ellenkezik nézeteikkel, részben pedig arra hivatkoztak, hogy nem esküsznek saját testvéreik élete ellen. Dr. Balla orvos például kijelentette, hogy „egy olyan társaságnak, amely legközelebbi hozzátartozóját (öccsét) üldözi és le akarja fogatni, nem esküszik. Inkább Oroszországba szökik!”⁸⁰

⁷⁵ V. U. 1919. március 29., április 1., 6., 20.

Vörös Katona (a következőkben: V. K.) 1919. április 7., 11.

⁷⁶ V. U. 1919. április 11.

⁷⁷ V. U. 1919. május 31.

⁷⁸ HIL. TK. iratai 45. cs. 149. sz. 1919. május 2.

⁷⁹ HIL. HÜM. (D. 9.) 984/HÜM, Bizalmas közlések. 1919. július 1.

⁸⁰ HIL. HÜM. (D. 9.) Napi hírek és bizalmas jelentések. 1919. június, 19—20.

Hasonló esetekről szinte nap, mint nap siránkoznak a különféle ellenforradalmi jelentések. Egy tartalékos főhadnagy tisztársai előtt kijelentette, hogy teljes mértékben osztja a munkásosztály nézeteit, s mivel Szegeden most reakciós kormány alakult, ő azt nem hajlandó fegyverrel támogatni.⁸¹ Egy másik tartalékos főhadnagy, összekötő tiszt, arra a kérdésre, hogy miért nem viseli a nemzetiszínű jelvényt, amikor állásánál fogva a legjobban volna hivatva a „nemzeti eszmének” e színek viselésével szolgálatot tenni, kijelentette, hogy jelvényt majd akkor visel, ha szabad lesz azt hordani, amilyent mindenki akar!⁸²

Annak az értelmiségnek, mely fegyverrel kezében, a hátszágban vagy az ellenség által megszállt területeken a Vörös Hadsereg győzelme érdekében munkálkodott, természetesen csak egy kisebb része volt meggyőződéses, képzett kommunista. Igen sokakat — közöttük számos régi tisztet — nemcsak társadalmi helyzetük és anyagi érdekeltségük állított a Vörös Hadsereg oldalára, hanem a hazaszeretet is. Ez a hazaszeretet nem volt még igaz, a proletárnemzetköziség eszméjével párosult hazaszeretet. Burzsoá nacionalizmus nyomta rá még arra a bélyegét. De e nacionalista értelmiség világosan láthatta a világháborút követő eseményekből, majd a Tanácsköztársaság idején a burzsoázia hazaárulásából, hogy az ország függetlenségét, a magyarlakta területek épségét, csakis a kommunisták akarják és képesek megvédeni.⁸³

Ezek a becsületes, hazafias értelmiségiek nemcsak értékes szaktudásukat, lelkesedésüket állították a Vörös Hadsereg szolgálatába, hanem gyakran életüket és vérüket is feláldozták a Magyar Tanácsköztársaság védelmében.⁸⁴

Maga Stromfeld Aurél, a Vörös Hadsereg legendás hírű vezérkari főnöke sem volt még a Tanácsköztársaság idején a proletárdiktatúra híve. Stromfeld, a volt monarchiabeli hivatásos tiszt, kizárólag hazafiúi érzéstől indítva vezette győzelemlről győzelemre a Vörös Hadsereget a területrebl imperialistákkal szemben.⁸⁵

A proletárdiktatúra feladata lett volna, hogy bennük az igazi, szocialista hazaszeretetet kialakítsa; ez viszont a Tanácsköztársaság fenn-

⁸¹ Névszerint: Bach Arthur 46. gy. ezredbeli t. fhdgy. HIL. HÜM. 180/919, i. sz.

⁸² Schuck t. fhdgy. HIL. HÜM. (D. 9.) 984/HÜM. Bizalmas közlések 1919. július 7.

⁸³ Breit, az ellenforradalom hadtörténésze — persze más összefüggésben —, magyarázatot keresve e nacionalista értelmiségnek a Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartására, ezt írja „... sok valóban hazafias érzésű és gondolkodású tisztünk, csak azért nem vonta ki magát a szolgálat alól, mert ettől várták az ellenség leggyorsabb kiverését és a nemzeti ügynek is lényeges szolgálatát.” (Idézi: A Rákosi-per. 419. old.)

⁸⁴ A Rákosi-per. 422—423. o.

⁸⁵ Nagy Kálmán: Stromfeld Aurél a Magyar Vörös Hadsereg vezérkari főnöke. Századok. 1951. 1—2. sz. 215. o.

állásának rövid néhány hónapja alatt lehetetlen volt. A legjobbak, közöttük Stromfeld Aurél, a Tanácsköztársaság bukása után, az ellenforradalmi korszakban, annak közvetlen hatására lettek szocialistává.

IV.

A magyar ifjúság 19 hős napjaiban méltóan viselkedett példaképéhez, a szovjet ifjúsághoz és nagy elődéhez, a 48-as ifjakhoz. A ifjúság, amely „mentes minden régi tehertől s könnyebben magáévá teszi a lenini útmutatást, mint bárki más” (Sztálin), számtalan példával bizonyította be ragaszkodását ahhoz a rendszerhez, mely elsőízben adta meg neki a szabad fejlődés lehetőségét.

A monarchia idején az ifjúmunkásnak még a felnőtt munkásnál is rosszabb volt a helyzete. Ifjúmunkások ezrei tengődtek munka nélkül. A fiatalok csak igen kis hányadának volt meg a tanulási lehetősége (e kis hányad is túlnyomórészt az uralkodóosztály gyermekeiből tevődött ki); a munkás- és parasztifjúság túlnyomó része a felnőttekhez hasonló feltételek között, de jóval kevesebb bérért, látástól vakulásig dolgozott. A legjobb esetben — tanoncként — a mester felesége helyett végezte a házimunkát, gondozta az apróságokat, s bére a szegényes ételmen kívül elsősorban nyaklevesekből állott.

Az ifjúmunkás vagy parasztfiatal a legelemibb szabadságjogokkal sem rendelkezett: a fiataloknak még választójoguk sem volt.

A jogfosztottság, nyomor, munkanélküliség következtében sok fiatalnak nem maradt más lehetősége, mint a kivándorlás.

A Tanácsköztársaságban gyökeres fordulat állott be az ifjúság életében. A proletárdiktatúra legnagyobb kincsének a jövő reménységét, az ifjúságot tartotta. Az iskolák kapui szélesre tárultak a tanulni vágyó munkás- és parasztfiatalok előtt. Rendeződött az ifjúmunkások helyzete: törvényesen szabályozták munkaidejüket, egyenlő munkáért a felnőttekkel egyenlő bért kaptak. A munkáltatót kötelezték, hogy tanulóját *kizárólag* szakmájában foglalkoztassa, és kategórikusan megtiltották a testi fenytést. 18 éves kortól kezdve — nemre való tekintet nélkül — választható és választható volt minden fiatal.

Az ifjúság az új életet jelentő intézkedéseket a Tanácsköztársaság fennállásának egész ideje alatt forradalmi magatartásával hálálta meg. Soha egy pillanatra sem került az ellenforradalmárok vagy a jobboldali szociáldemokraták uszályába. A június 22—24-én megtartott ifjúmunkás kongresszuson például minden kérdésben a következetesen baloldaliak, forradalmárok álláspontja diadalmaskodott.⁸⁶

⁸⁶ I. P. 1919. június 29.

Réti László: 1918/19-es forradalom Magyarországon. A Magyar Tanácsköztársaság. Lásd: Előadások a Magyar Munkásmozgalom Történetéből. MMI. Budapest, 1951. 34. o.

Ez a következetesen forradalmár ifjúság, amikor szükség volt rá, — és hozzá kell tennünk — amikor tehetette, a Vörös Hadsereg tagjaként, fegyverrel védte proletárházáját. A fenyegető veszély hatására már április végén egyre-másra lépnek be ifjak kollektíven a Vörös Hadseregbe; így az újpesti ifjómunkások és diákok; a tanítók szakszervezetének ifjómunkás szakosztálya.⁸⁷ Fegyvert fogtak azok a 18 éven felüli fiatalok, akik az Ifjómunkások Országos Szövetségének központjában dolgoztak, valamint nagyrészt az Ifjú Proletár c. napilap nyomdai dolgozói is. Szombathely városában 300 középiskolás jelentkezett szolgálattételre a Vörös Gárdába.⁸⁸

Az ifjómunkások arra számítottak, hogy majd külön ifjómunkás vörös századokat szervezhetnek a Vörös Hadseregen belül,⁸⁹ erre azonban mégsem került sor. Az ifjómunkások hősi lendülete elakadt a hivatalokban ülő bürokraták, ellenforradalmárok mesterkedésén. Sok fiatal viszont túlságosan fiatal korára való tekintettel nem kerülhetett be — bármennyire szeretett volna is — a Vörös Hadseregbe. Ezért azután az ifjómunkások és tanulók közül sokan megszöktek otthonról, eltagadták korukat, így igyekeztek a proletár hadsereg soraiba állni. Ék Sándort, Népköztársaságunk Kossuth- és Munkácsy-díjas érdemes művészt, aki a Tanácsköztársaság napjaiban szintén ifjómunkás volt, sem vette fel fiatal kora miatt a Vörös Hadsereg soraiba a sorozóbizottság, csak úgy sikerült mégis bevonulnia, hogy ismerte a Vörös Hadsereg egyik szervezőjét.⁹⁰

Hogy hány ifjú hős harcolt számszerint 19 hadseregében, ma még nem tudjuk pontosan. De hogy sokan lehettek, azt bizonyítja az is, hogy külön rendeletben kellett szabályozni a Vörös Hadseregben szolgálatot teljesítő főiskolai hallgatók és középiskolás diákok tanulmányi szabadságának, vizsgáinak kérdését.

Azok az ifjómunkások, akik idősebb testvéreikkel együtt az üzemekből kikerültek a frontra, bebizonyították, hogy hű fiai a Tanácsköztársaságnak.

Ifjómunkások is részt vettek Salgótarján védelmében, s a harc-szünetekben az Ifjú Proletár-on keresztül felhívást intéztek otthonmaradott ifjómunkás társaikhoz: dolgozzanak a gyárakban helyettük is. Ugyanilyen felhívást tettek közzé a Vörös Tengerész Dandár román fronton küzdő ifjómunkásai.⁹¹

A számtalan ifjú hős közül, akik életüket adták a Vörös Hadsereg győzelméért, csak egyet nevezünk meg: Kovács Hugó ifjómunkás a

⁸⁷ V. K. 1919. április 22.

⁸⁸ Szabad Ifjúság. 1954. március 21. A hős 133 nap.

⁸⁹ Nyugatnémetországi Ifjú Proletár (a következőkben: **NYIP**). 1919. május 8.

⁹⁰ Harcos hónapok emlékéből. Elmondta: Ék Sándor Kossuth- és Munkácsy-díjas érdemes művész Szabad Ifjúság. 1954. március 21.

⁹¹ I. P. 1919. május 18., június 1.

győztes miskolci csatában a kommunizmus diadaláért ifjú életét áldozta fel.⁹²

A 19-es ifjak nem egy olyan tettet hajtottak végre, amely még ma, több mint 35 esztendő elmúltával is lelkesítőleg hathat ifjúságunkra.

A fehérgárdisták garázdálkodásának esett áldozatul Sándor Ernő, a VII-c. ifjómunkás-csoport tagja. Sándor Ernő a budapesti dunaparton járt éppen, amikor fehérgárdistákkal találkozott. Azok felszólították: lépjen be a fehérgárdába. Sándor Ernő ezt megtagadta. Az ellenforradalmárok erre az ifjómunkást agyonlőtték. A fiatal hős életét áldozta fel, de nem lett áruló.⁹³

Ilyen fiatal hős volt a 14 éves kis Gelberg Miklós is. Gelberg Miki korábban Nagyváradon élt, ahol az ifjómunkás-csoportok egyik leglelkesebb vezetője volt. Amikor a románok betörték Váradra, a szöke kisfiú a vörös csapatokkal együtt Budapestre jött; s itt az egyik vörös alakulathoz csatlakozott. Amikor bekövetkezett a monitorlázadás, s a monitorok a Margithídnál voltak, a védőcsapatokkal együtt a kemény, harcos kis legény is kiment a Dunához. A kis, sovány fiúcska négy kézigránatot dobott el, az egyik beetalált a Pozsony monitor kéményébe, s a kemény felrobbant, Gelberg Miklós hősi tette nagymértékben elősegítette a monitorlázadás leverését.⁹⁴

Azok az ifjómunkások pedig, akik még kicsinyek és gyengék voltak, s így nem vehettek fegyvert a kezükbe, a gyárakban és üzemekben, a munka frontján igyekeztek pótolni a fronton küzdő felnőttek munkáját.⁹⁵

Igy segítette 1919 ifjúsága Vörös Hadseregét küzdelmes harcaiban.

V.

A Magyar Tanácsköztársaság 1919 augusztus 1-én, az imperialisták csapásai alatt elbukott. A dolgozó nép azonban nem felejtette el Vörös Hadseregét. Még azok is, akik közömbösek voltak a proletárdiktatúrával szemben, a fehér-terror kegyetlenkedéseinek, népnyúzó politikájának hatására ráébredtek arra, hogy mégis jobb lett volna kitartani a Tanácsköztársaság mellett.⁹⁶

A parasztságnak a fehérekkel való szembefordulására jellemző, hogy a móri parasztok augusztus első napjaiban csak napi 30 korona zsold ellenében hajlandók polgárőrséget szervezni.

A munkásosztály számottevő rétegei pedig egyenesen a proletárdiktatúra feltámadásában reménykedtek. Ebben különösen kitűntek a

⁹² I. P. 1919. június 8.

⁹³ I. P. 1919. július 20.

⁹⁴ I. P. 1919. június 29.

⁹⁵ I. P. 1919. június 1.

NyIP. 1919. május 8.

⁹⁶ Pl. HIL. HÜM. (D. 9.) 812/17. sz. 5. a oszt. 1919.

bányászok. Komló, az első szocialista bányaváros büszke lehet múltjára. A bányászok augusztus első napjaiban megtagadták a fegyverek átadását, számítva arra, hogy lesz még egyszer munkás-világ az országban.⁹⁷

A tatabányai bányászok között augusztus közepe táján olyan hírek terjedtek el, hogy a Bakonyban 80 ezer vörös katona rejtőzik, akik az időt várják a küzdelem újrafelvételére. Ugyanezen időben a bányában nagyarányú tűzvész tört ki...⁹⁸

De nemcsak a bányászok, hanem a munkásosztály többi rétege is hasonló magatartást tanúsított a fehér-terror első napjaiban. Pápán, Magyaróvárott a munkások, a politikai megbízottak és a szökött vörös katonák vezetésével, megpróbálták szembeszegülni a fehérek uralmának.⁹⁹

Miskolcon pedig augusztus második felében is még nagymennyiségű fegyver (több mint ezer darab) volt a munkások, elsősorban a vasgyáriak és a vasutasok kezén. A hazaáruló ellenforradalmárok rémülten hívják fel erre a körülményre a hódító román csapatok térparancsnokságának figyelmét, s azt javasolják, hogy tartsanak az — ellenforradalom számára — megbízhatatlan munkásoknál a „közbiztonság érdekében” házkutatást.¹⁰⁰

Hogy a miskolci munkások fegyveres ellenállására mégsem került

⁹⁷ A rendszerváltozás vidéken. Budapesti Közlöny. 74. sz. 1919. augusztus 10.
⁹⁸ HIL., HÜM. (D. 9.) Miniszterelnöki sajtóosztály vidéki csoport. Helyzetkép 1919. augusztus 18. d. e.

⁹⁹ A rendszerváltozás vidéken.

¹⁰⁰ Az alábbiakban teljes terjedelmében közlöm az erre vonatkozó okmányt: „51/919. fp. aug. 22. A román Csapatok Térparancsnokságának, Miskolc. Megállapítottam, hogy midőn 1918. nov. 1-én a magyar forradalom kitört és a polgárőrség címe alatt a rendőrfőkapitány a munkásokat felfegyverezte, körülbelül 1800 fegyver osztott szét. A fegyvereket leginkább a vasúti műhelyben szolgáló és vasgyárban dolgozó, de Miskolczon lakó vasas munkások kapták. Az 1800 db fegyvernél azonban jelentékenyen nagyobb mennyiség jutott a közösség birtokába, mert a harctérről hazatérő igen sok katona magával hozta fegyverét és ezt senki nem ellenőrizte. En a munkások kezén lévő fegyverek számát 2500 db-ra becsülöm. Később a polgárőrség feloszlott; beszolgáltattak mintegy 800 db fegyvert s ezen fegyverek legnagyobb része meg is volt, részint a vörös őrség kezén, részint a rendőrség őrzetében, mint ilyen a megszállás következményeként a térparancsnokságnak beszolgáltattott. A különbségül jelentkező 1700 db fegyver azonban a Térparancsnokságnak ily mennyiségben kiszolgáltatva nem lett. Tudomásom szerint a beszolgáltattott szám néhány száz darabnál többet nem tesz ki! Ezen fegyverek megbízhatatlan egységnekél kétségtelenül el vannak dugva. Valószínű, hogy ezen eldugás az ú. n. vasúti Kolónia és a város felső részén, hol a vasgyári munkások laknak, történthetett. A közbiztonság érdekében javasoltnak tartanám, hogy a fegyverek után az általam megjelölt területen házkutatások fogantositassanak. Nézetem szerint leghelyesebb az volna, ha a házkutatás a román katonaság és mi katonai csendőrségünk egy összeállított különítménye fogantositáná egy rendőrtisztviselő vezetése alatt. Információul megjegyzem, hogy annak idején a fegyver szétosztást a városi főkapitány eszközölte, de ez idő szerint kimutatás nincs arról, hogy ki kapott fegyvert és ki adta vissza.

A házkutatás eredménye előre nem látható, de valószínű, hogy az eljárás eredménye lesz; de ha nem volna is eredménye, eredménytül nyugodtan fogadhatjuk el azon hatást, melyet az ily komolyan végrehajtott akció kelt.

M. — 919. VIII/23.4.

Miskolc. Megyei Lt. eln. o. — 1920. 51/919. fp. aug. 22.

sor, annak oka a forradalmi hullám hanyatlása, a fehér uralom egyre fokozódó megszilárdulása, a küzdelem kilátástalansága volt. Mindenesetre a fegyverek elrejtésének pusztá ténye is azt bizonyítja, hogy a miskolc—diósgyőri munkások kitartottak a Vörös Hadsereg mellett.

A magyar nép az elnyomatás keserű éveiben dalaiba fonta a Vörös Hadsereg emlékét, s fájó szívvel, de bizakodva gondolt arra, lesz még szabad a magyar nép, lesz még saját véréből és húsából sarjadzott hadserege.

Megállj pajtás, megérjük még,
Elindulunk újra.
Mint a szélvész, úgy csapunk le
Majd a burzsujokra,
Lobog már a vörös zászló,
Állj te is alája,
Ütni fog a burzsujoknak
Hej, a végórája!¹⁰¹

¹⁰¹ A néppel tűzön vizen át. Szépirodalmi könyvkiadó, 1951. 291. o. Tizenkilences és emigrációbeli katonadalok, 4.